

TRATAMENTUL CONTABIL AL COMBINĂRILOR DE ENTITĂȚI

Lazari Liliana, dr., conf. univ., ASEM

lilianalazary@gmail.com

Grigori Lilia, dr., conf. univ., ASEM

lgrigori@gmail.com

Rezumat: Pentru a face față numeroaselor dificultăți economico-financiare și lipsei acute de lichidități, care marchează perioada în care ne aflăm, entitățile caută diferite soluții în vederea

reorganizării afacerii pe care o conduc. De multe ori însă, în cadrul acestor procese, atenția este preponderent îndreptată spre aspectele comerciale ale restructurării, neglijând numeroase alte implicații ce pot să apară și să influențeze efectele dorite de întreprinzători. Astfel, dese ori, aspectele contabile și cele fiscale care pot constitui elemente ce vor face diferența dintre un plan de optimizare reușit și unul superficial, sunt lăsate pe plan secundar. Pe lângă aspectele juridice, economice, financiare și fiscale ale combinărilor, o atenție deosebită trebuie acordată și modului în care aceste operații sunt înregistrate în contabilitate, corespunzător prezentarea informațiilor în situațiile financiare de către entitățile participante la combinare. În lucrare se examinează posibilitățile de aplicare a cerințelor IFRS 3 „Combinări de întreprinderi” de către entitățile din RM, precum și dificultățile întâlnite de către acestea în acest proces, condiționând necesitatea judecății profesionale a contabilului. Prezentarea prevederilor reglementării contabile internaționale, are loc deoarece reglementarea contabilă a Republicii Moldova nu conține un standard aferent acestora.

Abstract: *To cope with the numerous economic and financial difficulties and the shortage of cash, which marks the present period, entities search for various solutions to reorganize the business they run. However, during these processes very often attention is mostly directed towards the commercial aspects of restructuring, neglecting many other implications that may occur and influence the desired effects of entrepreneurs. Thus, accounting and tax aspects which may constitute some important elements, that will make the difference between a successful optimization plan and a superficial one, are sidelined. Besides the legal, economic, financial and tax aspects of the combinations, close attention should be paid to how these operations are accounted for and accordingly presentation of information in the financial statements of the combining entities. This paper examines the possibilities to apply the requirements of IFRS 3 "Business Combinations" by entities in the Republic of Moldova furthermore and the difficulties encountered by them in this process, conditioning the need of professional judgment by an accountant. Accounting regulations of the Republic of Moldova do not contain a related standard. Therefore, there is the necessity of presenting the provisions of international accounting rules.*

Cuvinte cheie: fuziune prin absorbție, fuziune prin contopire, combinare de entități, identificarea tranzacției de combinare, identificarea dobânditorului, identificarea datei achiziției, metoda achiziției, fond comercial, contabilitatea operațiilor de combinare.

JEL: M41, Q5, A2

Introducere. În condițiile procesului de globalizare, fenomen tot mai accentuat în prezent, numărul și amploarea combinărilor de entități a cunoscut o creștere. Aceste grupări de entități au un rol important în dobândirea și păstrarea poziției de lider pe piață. Tendința de integrare europeană, cu noi provocări și orizonturi pentru mediul de afaceri al Republicii Moldova, necesită modificarea rapidă a comportamentului entităților și optimizarea strategiilor pentru a face față contextului concurențial. Or, fuziunile sunt printre cele mai importante operațiuni de restructurare a unei entități, conturând o categorie aparte a restructurărilor operaționale prin prisma efectelor pe care le generează, și anume creșterea externă a entităților.

Conținutul comunicării. Dezvoltarea fenomenului de restructurare a entităților la nivelul țărilor dezvoltate, în care aceste strategii beneficiază de un interes sporit din partea acționarilor și investitorilor de mai multe decenii, s-a răspândit și asupra țărilor în curs de dezvoltare, care împrumută practicile țărilor dezvoltate. În contextul crizelor economico-financiare, relansarea economiei este un deziderat care poate fi atins prin implementarea unor proiecte de reorganizare a entităților, ce au ca scop eficientizarea activității entităților și susținerea realizării obiectivelor de dezvoltare economică ce pot contribui substanțial la redresarea economiei naționale. În acest context, fuziunile pot constitui mecanisme esențiale de revitalizare nu numai a entităților participante la operațiune, ci a întregului circuit în care operează. Pentru a realiza acest deziderat, procedurile de derulare a operațiilor de restructurare trebuie să se desfășoare rapid și corect pentru toate părțile implicate, impunându-se actualizarea și optimizarea legislației cu privire la acestea.

În prezent putem vorbi despre o piață a fuziunilor în dezvoltare în RM, dar după cum este bine cunoscut primele tranzacții sunt cele mai dificile și cu multiple probleme. Conform datelor Camerei Înregistrării de Stat din RM, au avut loc următoarele fuziuni de entități finalizate prin înregistrare de stat:

Tipul fuziunii	Anul 2013	Anul 2014	Anul 2015
Fuziune-absorbție	40	31	31
Fuziune-contopire	0	0	1

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Camerei Înregistrării de Stat din RM

Pentru a face față numeroaselor dificultăți economico-financiare și lipsei acute de lichidități, care marchează perioada în care ne aflăm, entitățile caută diferite soluții în vederea reorganizării afacerii pe care o conduc. Combinarea de entități poate fi rezultatul influenței diferitor factori de ordin juridic: valoarea activelor nete mai mică decât capitalul social (în RM pentru SA); ordin fiscal: pentru obținerea de facilități fiscale; de ordin economic: lărgirea piețelor de desfacere sau cucerirea de noi segmente pe piață. De multe ori însă, în cadrul acestor procese, atenția este preponderent îndreptată spre aspectele comerciale ale restructurării, neglijând numeroase alte implicații ce pot să apară și să influențeze efectele dorite de întreprinzători. Astfel, de multe ori, aspectele contabile și cele fiscale care pot constitui elemente ce vor face diferența dintre un plan de optimizare reușit și unul superficial, sunt lăsate pe plan secundar.

Pe lângă aspectele juridice, financiare și fiscale ale fuziunilor, o atenție deosebită trebuie acordată și modului în care aceste operații sunt reflectate în contabilitate, corespunzător prezentarea informațiilor în situațiile financiare de către entitățile participante la fuziune.

Cu toate că pe plan internațional existența acestor tranzacții este de o perioadă îndelungată, încă din anii 1970 în SUA au apărut primele relementări cu privire la contabilizarea combinărilor de entități, urmate în anii 1980 de cele la nivel internațional, demonstrând atenția ridicată acestor operații, ce a avut la origine numărul din ce în ce mai mare de fuziuni înregistrate, în RM pentru prima dată reglementarea contabilă a acestor tranzacții a fost stabilită din 1998 (în vigoare până în 2014) cu punerea în aplicare a SNC 22 „Combinări de întreprinderi”.

Conform prevederilor articolului 4, alin. 5 al Legii Contabilității este prevăzut, în cazul în care prevederile SNC și ale altor acte normative elaborate și adoptate nu stabilesc unele reglementări prevăzute în IFRS, entitatea este încurajată să aplice prevederile IFRS până la acceptarea lor de Guvernul Republicii Moldova. Iar pentru IFRS 3 “Combinări de întreprinderi” nu a fost elaborat un SNC în analogie, pentru reglementarea contabilă în vigoare de la 01.01.2014. Având în vedere internaționalizarea combinărilor de entități, aplicarea prevederilor IFRS în RM de către entitățile ce înregistrează astfel de tranzacții, contribuie la armonizarea contabilă în acest domeniu cu prezentarea de informații utilizatorilor de situații financiare neafectate de divergențele stabilite de reglementările contabile din diferite țări. Or, elaborarea unui SNC la compartimentul dat ar ușura contabilizarea tranzacțiilor pentru fuziunile dintre entitățile naționale.

Aplicarea prevederilor IFRS 3 “Combinări de întreprinderi” *revizuit* pentru contabilizarea tranzacțiilor de combinare a entităților din RM nu elimină problemele compartimentului dat, care reies din multiplele modificări survenite la nivel internațional pe parcursul timpului, și anume:

- Aplicarea din noiembrie 1983 până în martie 2004 a IAS 22 “Contabilitatea combinărilor de întreprinderi”/ Accounting for Business Combinations;
- Înlocuirea IAS 22 cu IFRS 3 “Combinări de întreprinderi” din aprilie 2004 până iunie 2009 realizat în cadrul primei faze de lucru al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) și al Consiliului pentru Standarde de Contabilitate Financiară din SUA (FASB);
- Înlocuirea cu IFRS 3 “Combinări de întreprinderi” *revizuit*, din iulie 2009, care face parte dintr-un efort comun al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) și al Consiliului pentru Standarde de Contabilitate Financiară din SUA (FASB) pentru îmbunătățirea raportării financiare prin promovarea convergenței internaționale a standardelor

de contabilitate realizat în cadrul celei de-a doua fază a proiectului. Ținem să menționăm că și acest standard deja a suportat modificări de *Îmbunătățiri la IFRS-uri* referitoare la modificarea anumitor puncte aplicabile din iulie 2010, și altele aplicabile din iulie 2014.

Reglementarea contabilă a combinărilor de entități reprezintă o problemă mult discutată la nivel internațional, aflându-se timp îndelungat pe agenda celor două organisme de reglementare, FASB și IASB, fapt ce a determinat modificări constante datorită cerințelor și necesităților utilizatorilor de informații contabile, dar și a evoluției combinărilor de entități și a cadrului legislativ de realizare a acestora. Proiectul comun realizat de FASB și IASB cu privire la standardele referitoare la combinările de entități constituie o dovadă a faptului că se dorește o realizare a convergenței acestora, ce vine în întâmpinarea dificultăților generate de fuziunile transfrontaliere.

Toate schimbările survenite de-a lungul timpului cu privire la numărul fuziunilor înregistrate în RM, la reglementările din domeniul juridic, fiscal, contabil, atât la nivel național cât și internațional, generate de globalizare, de intensificarea concurenței, de dezvoltarea economică, constituie motivația ce ne-a determinat atenția spre compartimentul atât de complex al fuziunilor.

Fuziunile reprezintă o tematică extrem de complexă situată la întretăierea mai multor domenii științifice: *drept civil, economie, management, evaluare, fiscalitate, contabilitate*, necesitând o abordare interdisciplinară.

Pentru început, ne propunem o delimitare conceptuală a fuziunilor, axându-ne pe poziționarea acestor operații în cadrul strategiilor de restructurare, prin explicarea din perspectivă economică, juridică și financiar-contabilă. Astfel:

- ✓ *din punct de vedere economic* fuziunile sunt tratate ca operații de creștere externă sau de concentrare economică a capitalurilor;
- ✓ *din punct de vedere juridic* fuziunile sunt percepute ca tehnici de realizare a combinărilor de entități;
- ✓ *din punct de vedere financiar-contabil* fuziunile vizează determinarea costului unei astfel de tranzacții, modul de înregistrare în contabilitate și raportare a acestora.

În rezultatul studiului efectuat, putem menționa că în domeniile economic, juridic, financiar, fiscal se utilizează termenul de fuziune, iar în contabilitate termenul de combinare. Cu toate acestea, există situații în care folosirea mai multor termeni poate genera anumite confuzii. Prin urmare, în continuare vom prezenta definițiile celor doi termeni pentru a evita neclaritățile pe care le-ar putea genera, dar și reieșind din faptul că fiecare domeniu este realizat după propriile principii și reglementări.

În Republica Moldova conform dispozițiilor juridice, și anume art.69 al Codului Civil, fuziunea reprezintă una din formele de reorganizare a persoanei juridice. *Fuziunea fiind o operațiune tehnico-juridică prin care două sau mai multe persoane juridice, în scopul concentrării capitalului și sporirii rentabilității activității își unifică patrimoniul în unul singur.* Reglementarea procedurii de fuziune fiind dezvăluită în cadrul art. 73-78 din Codul Civil al RM. Conform acestor prevederi fuziunea are, la rândul ei, două forme: contopirea și absorția. Deosebirea dintre aceste forme este în efectele juridice pe care acestea le produc și în înregistrările contabile care trebuie efectuate la entitățile implicate în reorganizarea prin fuziune.

Contopirea, deseori numită și fuziune sau în literatură mai poate apărea și sub denumirea de *fuziune prin reunire sau creare*, duce la dizolvarea persoanei juridice care inițiază procedura de reorganizare și radierea acesteia din registrul de stat și la apariția unei persoane juridice noi, care se naște pentru a continua raporturile juridice începute de entitățile predecesoare.

În rezultatul *fuziunii prin absorbție*, numită și *asociere*, iar în literatură mai poate apărea și cu denumirea de *fuziune statutară*, persoana juridică absorbantă continuă să existe și după fuziune, dar înglobează drepturile și obligațiile persoanelor juridice absorbite care se dizolvă și urmează a fi radiată din registrul de stat.

Tratatamentul juridic al fuziunilor prezintă modalitatea de realizare, iar domeniul contabil fiind influențat de natura operației, fapt ce generează necesitatea examinării dacă fuziunea respectă cerințele de combinare impuse de IFRS 3. Deoarece pentru combinarea de entități este prevăzut

tratament contabil specific, și dacă tranzacția desfășurată nu poate fi atribuită combinării de entități se va înregistra în contabilitate sub incidența altor reglementări contabile (IFRS 11 Angajamente comune, IFRS 10 Situații financiare consolidate, etc.). Acest termen nu este prezent în reglementările Republicii Moldova, și vom recurge la norma internațională de raportare financiară IFRS 3 „Combinări de întreprinderi” care definește „**combinările de întreprinderi ca reprezentând o tranzacție sau un alt eveniment prin care un dobânditor obține controlul asupra uneia sau mai multor întreprinderi**”. În IFRS 3 se identifică că tranzacțiile numite uneori „fuziuni reale” sau „fuziuni între entități egale” sunt, de asemenea, combinări de întreprinderi, conform utilizării acestui termen de IFRS 3. Prezentarea combinărilor de entități are loc în figura 1.

Ca sinteză a celor prezentate, o combinare de entități poate fi structurată diferit din rațiuni juridice, economice și contabile.

Pentru efectuarea procedurii de reorganizare prin fuziune e necesar de parcurs pașii prevăzuți de legislația fiecărei țări, pentru înregistrarea acestora și ulterior examinarea modului de consemnare contabilă.

Fiecare etapă este însoțită de anumite activități necesare de desfășurat, stabilite de actele normative ale RM:

- ✓ **Codul Civil**, articolele 73-78;
- ✓ **Codul Fiscal**, articolele 58. Reorganizarea agentului economic, 59. Regulile în cazul lichidării sau reorganizării agentului economic, 185 Responsabilitatea pentru obligațiile fiscale ale persoanei în cazul reorganizării ei
- ✓ **Legea contabilității**, art. 34 Cerințe de raportare în cazul reorganizării entității
- ✓ **Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali**, capitolul IV Înregistrarea persoanelor juridice supuse reorganizării
- ✓ **Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi**, articolele 32. Reorganizarea întreprinderii, 33. Garantarea drepturilor creditorilor în cazul reorganizării întreprinderii
- ✓ **Legea privind societățile pe acțiuni**, capitolul 19 Reorganizarea societății
- ✓ **Legea privind societățile cu răspundere limitată**, articolul 80 Reorganizarea societății
- ✓ **Legea concurenței**,
- ✓ **Legea privind activitatea de evaluare**, articolul 5, alin.4 Evaluarea obligatorie se efectuează la reorganizare
- ✓ **Regulamentul privind concentrările economice**, Hotărârea Consiliului Concurenței
- ✓ **Instrucțiunea privind etapele reorganizării societății pe acțiuni**, Hotărârea Comisiei Naționale a valorilor mobiliare

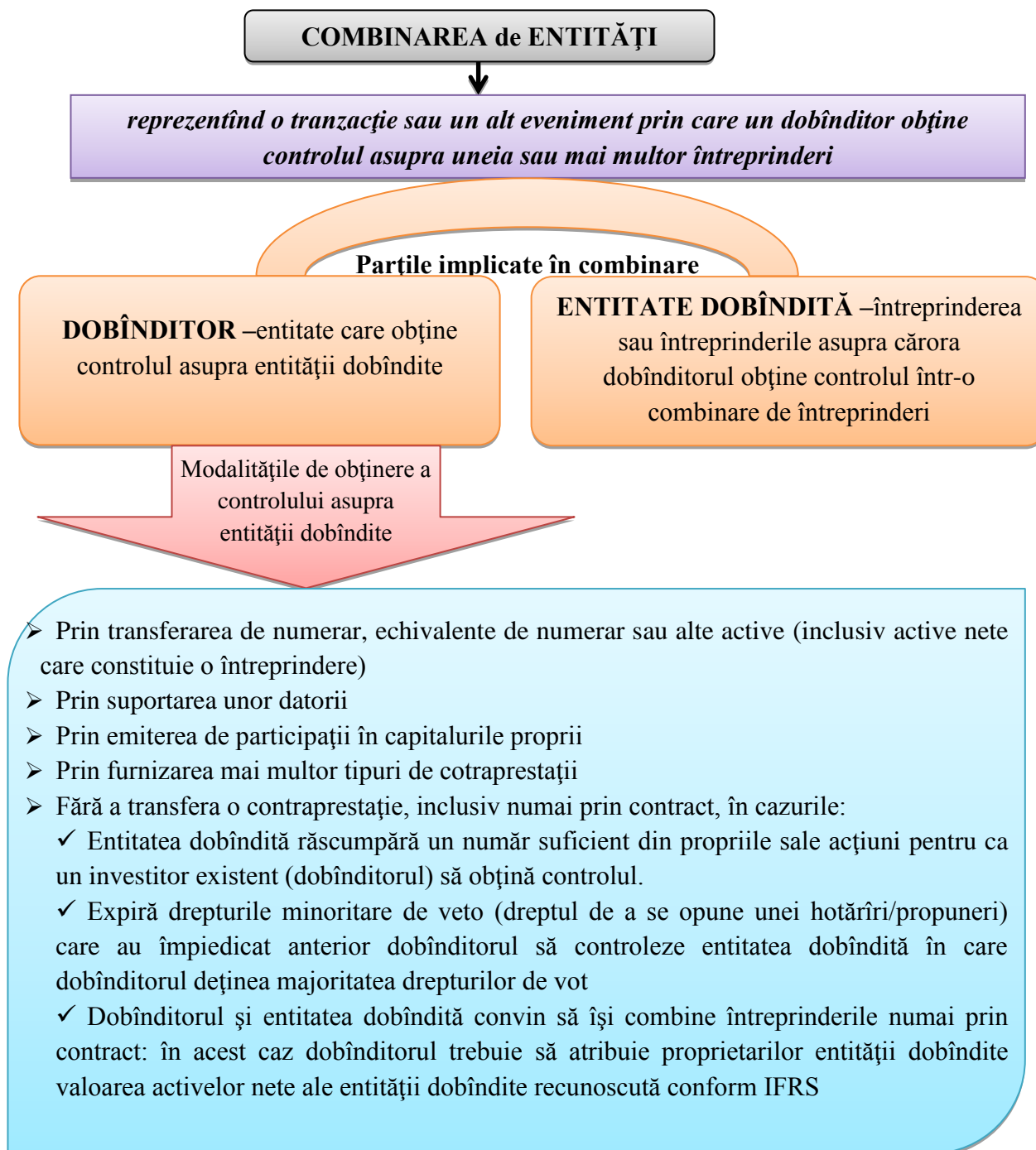
Cunoscut este faptul că implementarea cu succes a oricărei reorganizări, inclusiv a fuziunii implică numeroase probleme de natură juridică.

Aspectul contabil al operațiilor de combinare a entităților este prevăzut de IFRS 3 “Combinări de întreprinderi”, care are ca obiectiv de a spori relevanța, fiabilitatea și comparabilitatea informațiilor pe care o entitate le furnizează în situațiile sale financiare despre o combinare de întreprinderi și efectele sale. Standardul IFRS 3 nu se aplică în cazul:

(a) contabilizării formării unui angajament comun în situațiile financiare aferente angajamentului comun în sine - IFRS 11 Angajamente comune/ SNC Părți afiliate și contracte de societate civilă.

(b) achiziției unui activ sau a unui grup de active care nu constituie o *întreprindere*. În astfel de cazuri, dobânditorul trebuie să identifice și să recunoască activele individuale identificabile dobândite (inclusiv acele active care corespund definiției și criteriilor de recunoaștere a *imobilizărilor necorporale* din IAS 38 *Imobilizări necorporale*), precum și datoriile asumate. Costul grupului trebuie alocat activelor și datoriilor individuale identificabile pe baza *valorilor juste* relative ale acestora de la data cumpărării. O astfel de tranzacție sau un astfel de eveniment nu generează fond comercial.

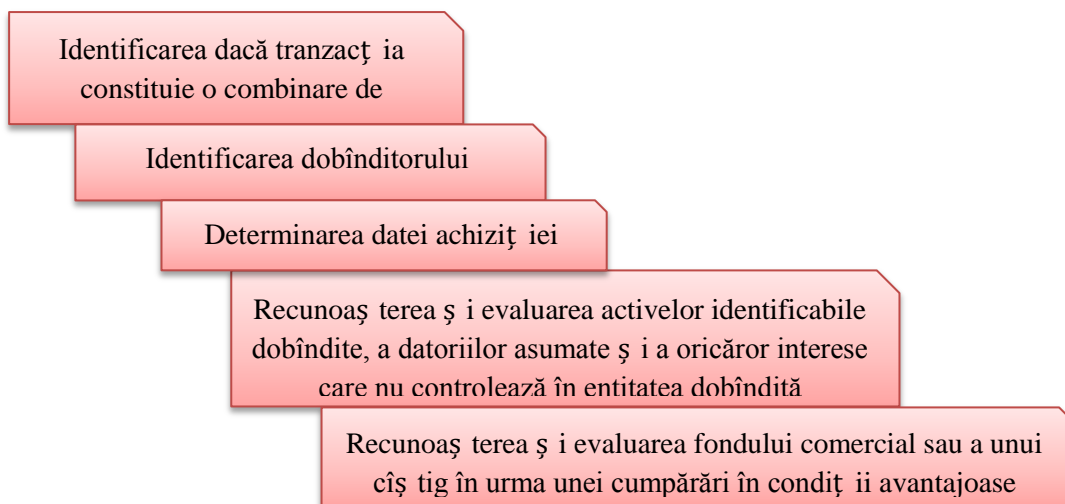
c) unei combinări de entități sau întreprinderi sub control comun – în care entitățile care participă la combinare sunt controlate în ultimă instanță de aceeași parte sau aceleași părți atât înainte, cât și după combinare, iar controlul nu este tranzitoriu.

Figura 1. Combinarea de entități conform prevederilor IFRS 3

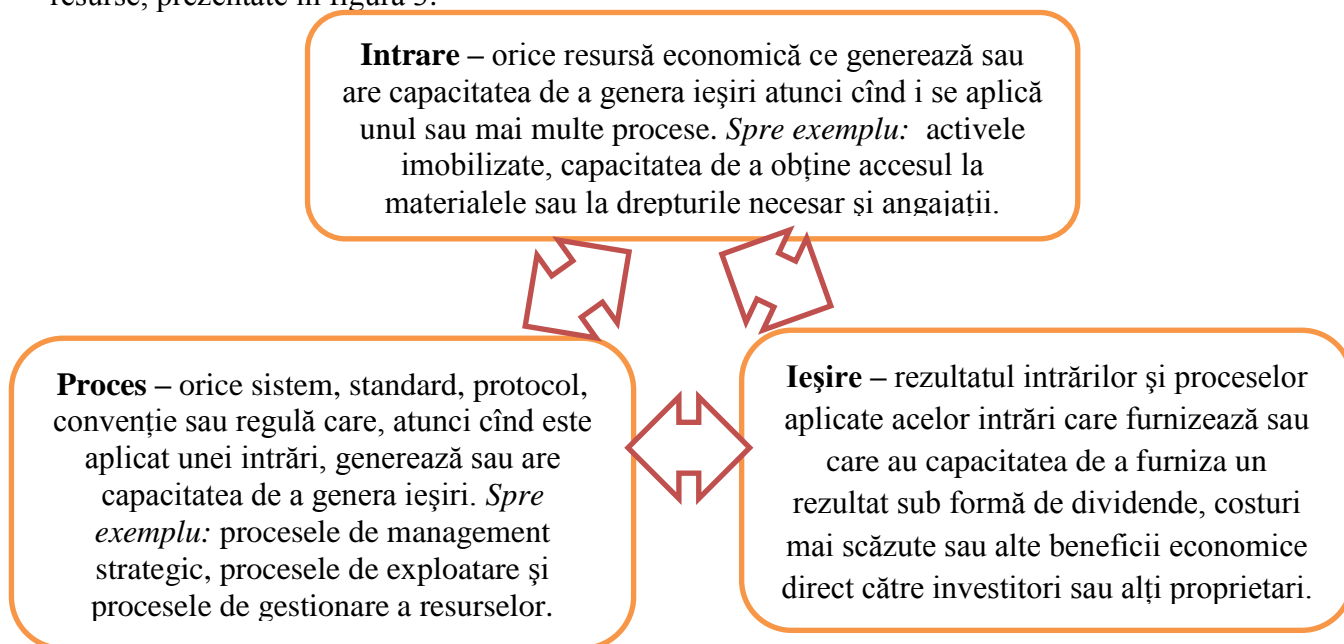
Dispozițiile din prezentul standard nu se aplică achiziției de către o entitate de investiții, conform definiției din IFRS 10 *Situații financiare consolidate*, a unei investiții într-o filială care se impune să fie evaluată la valoarea justă prin profit sau pierdere.

Aspectele prevăzute de IFRS 3 la combinarea de entități constituie și pașii necesari de urmat pentru contabilizarea unei combinări de entități și se prezintă în figura 2.

Figura 2. Succesiunea etapelor pentru contabilizarea combinației de entități conform IFRS 3

✚ *Identificarea tranzacției de combinație.* Deci, entitatea trebuie să determine dacă o tranzacție sau un eveniment reprezintă o combinație de întreprinderi aplicând definiția din IFRS 3, fapt ce impune ca activele dobândite și datoriile asumate să constituie o întreprindere. **Întreprinderea**, conform prevederilor IFRS 3, reprezintă un set de active și activități integrate care poate fi condus și administrat în scopul furnizării unei rentabilități sub formă de dividende, costuri mai scăzute sau alte beneficii economice direct către investitori sau alți proprietari, membri sau participanți. Din textul definiției și prevederile standardului, se desprinde că întreprinderea este o înglobare într-un tot întreg a unor intrări și ieșiri de resurse, gestionate prin intermediul unor resurse, prezentate în figura 3.

Figura 3. Componentele noțiunii de întreprindere în viziunea IFRS 3.

În practică combinația de entități constă în afacerea desfășurată dintre proprietarii entităților participante la combinație sau dintre o entitate și proprietarii altei entități. Ținem să menționăm, că o entitate trebuie să contabilizeze fiecare combinație de întreprinderi aplicând **metoda achiziției**. Metoda achiziției, fiind rămasă singura acceptată de standardele internaționale (fiind eliminată metoda punerii în comun a intereselor, deoarece aplicarea a două metode duceau la obținerea de rezultate diferite), a suferit modificări de-a lungul timpului, punându-se accent pe recunoașterea și evaluarea activelor, datoriilor, datoriilor contingente, a fondului comercial, tratamentul ulterior al

acestor elemente și pe informațiile care trebuie prezentate în situațiile financiare. Conform metodei achiziției combinarea de întreprinderi se înregistrează în contabilitatea dobânditorului.

✚ *identificarea dobânditorului.* Pentru fiecare combinare de întreprinderi, una dintre entitățile care participă la combinare trebuie identificată drept dobânditor. Pentru aceasta se aplică prevederile IFRS 10 Situații financiare consolidate, care stipulează că este entitatea care obține *control* asupra entității dobândite. Cu toate acestea, prevederile IFRS 10 nu indică în mod clar care din entitățile ce participă la combinare este dobânditor, deaceia IFRS 3 prezintă factorii ce trebuie avuți în vedere pentru stabilirea dobânditorului, și anume:

✓ Într-o combinare de întreprinderi care a fost efectuată inițial printr-un transfer de numerar sau de alte active sau prin suportarea de datorii, dobânditorul este entitatea care transferă numerarul sau alte active sau care suportă datoriile. Spre exemplu: entitatea X achiziționează entitatea Y căreia îi achită 300 000 u.c. pentru acțiunile celei din urmă (Y). În acest caz entitatea X se consideră dobânditor, deoarece achită pentru partea procurată.

✓ Într-o combinare de întreprinderi realizată inițial printr-un schimb de participații în capitalurile proprii, dobânditorul este de obicei *entitatea care emite participații în capitalurile sale proprii*. Cu toate acestea, în unele combinări de întreprinderi, numite de obicei „achiziții inverse”, entitatea emitentă este entitatea dobândită. Alți factori și împrejurări pertinente trebuie luate în considerare la identificarea dobânditorului dintr-o combinare de întreprinderi realizată prin schimbul de participații în capitalurile proprii, inclusiv:

(a) *drepturile de vot relative din entitatea rezultată în urma combinării de întreprinderi* - Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare ai cărei proprietari, în calitate de grup, păstrează sau primesc cea mai mare parte a drepturilor de vot din entitatea rezultată în urma combinării. La stabilirea grupului de proprietari care păstrează sau primește cea mai mare parte a drepturilor de vot, o entitate va lua în considerare existența oricăror angajamente de vot neobișnuite sau speciale și opțiuni, warante sau titluri de valori convertibile.

(b) *existența unor drepturi minoritare de vot în entitatea rezultată în urma combinării, dacă nu există alt proprietar sau grup organizat de proprietari care să aibă drepturi de vot semnificative* - Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare al cărei unic proprietar sau grup organizat de proprietari deține cea mai mare parte din participațiile minoritare la vot din entitatea rezultată în urma combinării.

(c) *alcătuirea organismului de conducere al entității rezultate în urma combinării* - Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare ai cărei proprietari au capacitatea de a alege sau de a numi ori de a înlătura majoritatea membrilor organului de conducere al entității rezultate în urma combinării. Spre exemplu: entitatea X, a cărei valoare justă este de 190 000 u.c., se combină cu entitatea Y, a cărei valoare justă este de 210 000 u.c. Entitatea rezultată din combinare va fi condusă de managerii entității X. În acest caz, entitatea X se consideră dobânditor, deoarece managementul ei va gestiona.

(d) *alcătuirea conducerii superioare a entității rezultate în urma combinării* - Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare a cărei (fostă) conducere domină conducerea entității rezultate în urma combinării.

(e) *termenii schimbului de participații în capitalurile proprii* - Dobânditorul este de obicei entitatea participantă la combinare care plătește o primă peste valoarea justă de dinainte de combinare a participațiilor în capitalurile proprii ale celeilalte entități sau ale celorlalte entități care participă la combinare.

✓ Dobânditorul este de obicei entitatea care participă la combinare a cărei dimensiune relativă (evaluată, de exemplu, ca active, venituri sau profit) este în mod semnificativ mai mare decât cea a celeilalte entități sau a celorlalte entități care participă la combinare. Spre exemplu, să presupunem că: entitatea X, a cărei valoare bilanțieră este de 500 000 u.c., achiziționează entitatea Y a cărei valoare bilanțieră este de 120 000 u.c. Deoarece, entitatea X este mai mare, ea poate fi considerată dobânditor.

✓ Într-o combinație de întreprinderi care implică mai mult de două entități, stabilirea dobânditorului trebuie să ia de asemenea în considerare, printre altele, care entitate participantă la combinație a inițiat combinația, precum și dimensiunea relativă a entităților care participă la combinație.

✓ O entitate nou-formată pentru efectuarea unei combinații de întreprinderi nu este în mod necesar dobânditorul. Atunci când se înființează o entitate nouă care emite participații în capitalurile proprii pentru realizarea unei combinații de întreprinderi, una dintre entitățile care participă la combinație, existentă înainte de combinație, trebuie identificată drept dobânditor. Spre exemplu: Entitatea A fuzionează cu entitatea B, în rezultatul fuziunii este înființată societatea C. Dobânditor va fi una din entitățile A sau B, entitatea C nu poate aplica metoda achiziției conform IFRS 3. Din contră, o entitate nouă care transferă numerar sau alte active sau care suportă datoriile drept contraprestație poate constitui dobânditorul.

Identificarea corectă a dobânditorului în tranzacția de combinație este de mare importanță, deoarece IFRS 3 examinează modul de contabilizare al combinațiilor numai la **dobânditor**. În cazul fuziunilor prin absorbție va fi entitatea absorbantă, iar la fuziunea prin contopire ca dobânditor fiind stabilită una din entitățile ce se contopesc și nu cea nou creată, la achiziția controlului asupra unei entități – dobânditor va fi entitatea mamă. Celelalte entități implicate în procesul de combinație contabilizează tranzacțiile conform prevederilor standardelor de contabilitate ce prevăd dizolvarea acestora.

✚ *determinarea datei achiziției*. Data la care dobânditorul obține controlul asupra entității dobândite este, în general, data la care dobânditorul transferă legal contraprestația, dobândește activele și își asumă datoriile entității dobândite - data de închidere. Totuși, dobânditorul ar putea obține controlul la o dată anterioară sau ulterioară datei de închidere. Problema este determinată la achiziția pe etape, prin dobândirea pe părți. Dobânditorul trebuie să ia în considerare toate faptele și circumstanțele pertinente pentru identificarea datei achiziției. Ea poate să nu coincidă cu data obținerii controlului. Spre exemplu: entitatea A achiziționează 100% acțiunile entității B. Conform contractului de cumpărare, data achiziției este 10 martie. Membrii consiliului de administrație a entității B sunt numiți pe 1 aprilie, dată la care condițiile de vânzare vor fi îndeplinite. În acest caz data achiziției este data începând cu care entitatea A poate conduce politicile operaționale și financiare ale entității B, adică 1 aprilie și nu 10 martie la efectuarea tranzacției de cumpărare. Aici, se consideră necesar de efectuat legătura și cu data înregistrării de stat a fuziunii. Spre exemplu, entitatea A decide la 2 ianuarie să procure entitatea B. Achiziția se face pe părți, la 2 ianuarie procură 20%, la 1 martie – 50%, la 1 iulie – 30%, fiind prezentate trei date de procurare. Data achiziției va fi 1 martie – entitatea A obține controlul.

✚ *estimarea/determinarea costului combinației de entități*. Evaluarea întreprinderilor are un rol esențial în desfășurarea fuziunilor, fiind utilizată ca bază de pornire în vederea negocierii prețului la care va avea loc tranzacția, la fel are implicații asupra valorilor la care se înregistrează operația în contabilitate. Metodele utilizate în evaluarea entităților care fuzionează prezintă printre cele mai frecvente fiind: activul net reevaluat, actualizarea fluxului de numerar și cursul bursier, etc.

Costul unei combinații de entități reprezintă de fapt costul achiziției, fiind compus din următoarele elemente:

- valoarea justă a activelor cedate dobânditorului, a datoriilor asumate și a părților de capital emise de dobânditor în schimbul obținerii controlului asupra entităților achiziționate;

Valoarea justă a activelor dobândite prin plata directă de numerar este prezentată de suma plătită în momentul achiziției. În situația în care combinația de entități se face prin părți de capital emise de către dobânditor, costul achiziției îl reprezintă valoarea justă a acestora, determinată astfel: valoarea de piață a acțiunilor, dacă acestea sunt cotate pe piață sau partea pe care o reprezintă titlurile din valoarea justă a entității achiziționate, dacă acestea nu sunt cotate pe piață.

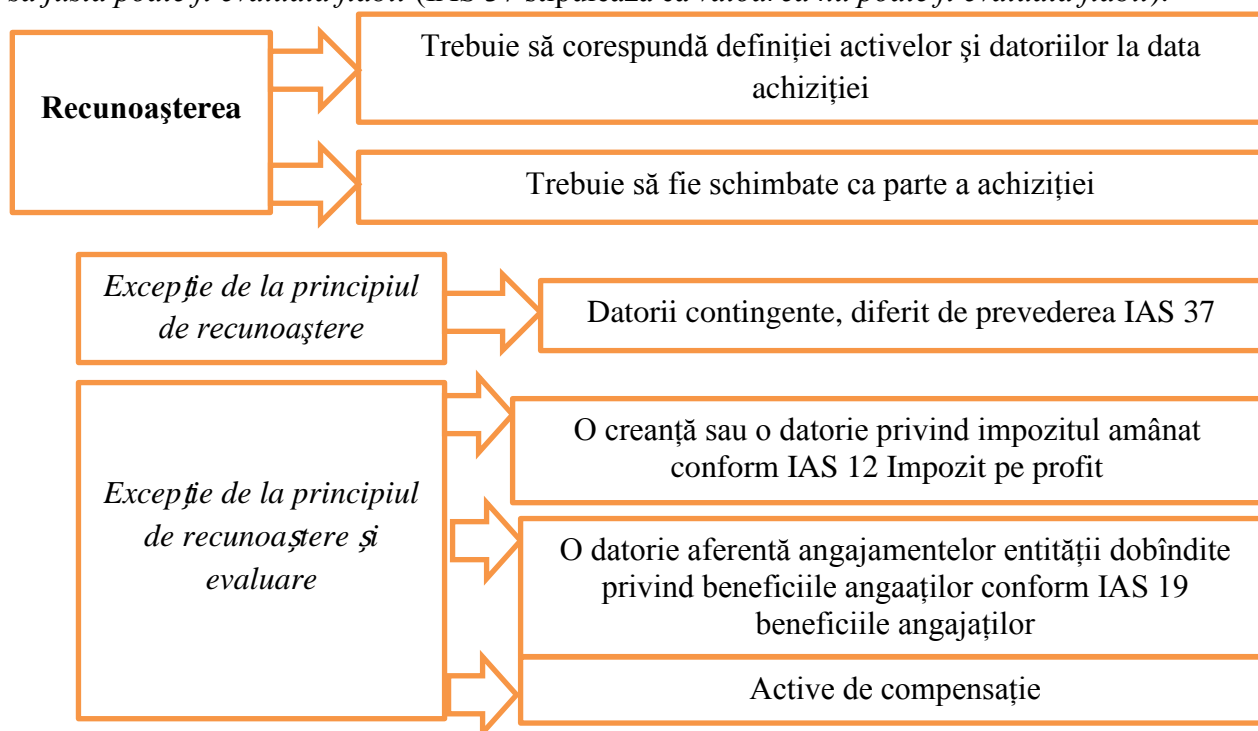
- costurile directe atribuite combinației de entități, care cuprind:
  - ✓ onorariile plătite avocaților/juriștilor, evaluatorilor și contabililor, altor consultanți de specialitate;
  - ✓ costurile pregătirii și emisiunii titlurilor de capitaluri proprii.

- ✚ *recunoașterea și evaluarea activelor identificabile dobândite, a datoriilor asumate și a oricăror interese care nu controlează în entitatea dobândită*

Dobânditorul recunoaște activele și datoriile entității dobândite numai dacă la data achiziției acestea îndeplinesc următoarele cerințe: activele identificabile dobândite și datoriile asumate trebuie să răspundă definițiilor activelor și datoriilor din *Cadrul general pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare* la data achiziției (p. 11 al IFRS 3).

În acest caz la entitatea dobânditor poate apărea situația de a recunoaște anumite active sau datorii pe care nu le recunoscuse anterior în situațiile financiare entitatea dobândită. Ca exemplu pot servi imobilizările corporale identificabile pe care le-a dobândit, care au fost create de către entitatea dobândită și costurile cărora au fost atribuite la cheltuieli, nefiind recunoscute ca active în situațiile financiare.

Pentru datoriile contingente p. 23 al IFRS 3 stipulează următoarele: dispozițiile IAS 37 nu se aplică pentru determinarea datoriilor contingente care trebuie recunoscute la data achiziției, în schimb, dobânditorul trebuie să recunoască la data achiziției o datorie contingentă asumată într-o combinație de entități dacă este o obligație actuală care rezultă din evenimente trecute, iar *valoarea sa justă poate fi evaluată fiabil* (IAS 37 stipulează că *valoarea nu poate fi evaluată fiabil*).

Figura 4. Recunoașterea activelor și datoriilor într-o combinație de entități

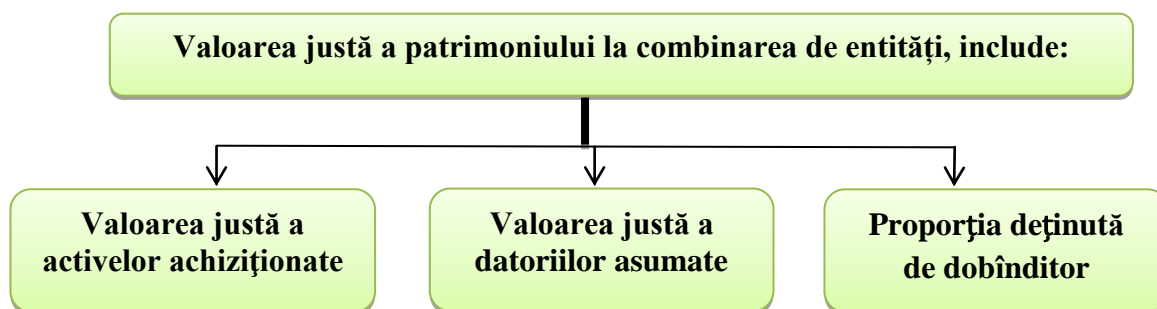
Clasificarea și atribuirea acestora se efectuează în funcție de cerințele dobânditorului, indiferent de clasificarea care a fost efectuată de către entitatea achiziționată. În acest sens punctul 15 al IFRS 3, stabilește că la data achiziției, dobânditorul trebuie să clasifice sau să desemneze activele identificabile dobândite și datoriile asumate după cum este necesar pentru aplicarea ulterioară a celorlalte IFRS-uri. Dobânditorul trebuie să realizeze aceste clasificări sau desemnări pe baza termenilor contractuali, a condițiilor economice, politicilor sale de exploatare sau contabile, precum și a altor condiții pertinente existente la data achiziției. IFRS 3 prezintă două excepții la această prevedere, și anume:

- ✓ clasificarea unui contract de leasing fie ca leasing operațional, fie ca leasing financiar în conformitate cu IAS 17 „Contracte de leasing”,
- ✓ clasificarea unui contract drept contract de asigurare în conformitate cu IFRS 4 „Contracte de asigurare”.

Pentru aceste tipuri de contracte menționate, dobânditorul trebuie să clasifice pe baza termenilor contractuali și a altor factori la începutul contractului (sau, în cazul în care termenii contractuali au

fost modificați de așa natură încât să se schimbe și clasificarea acestuia, la data acelei modificări, care ar putea fi data achiziției).

Dobânditorul trebuie să evalueze activele identificabile dobândite și datoriile asumate la *valorile lor juste la data achiziției*. Stabilirea valorii juste a patrimoniului în combinarea de entități include:

Figura 5. Elemente componente ale valorii patrimoniului la combinarea de entități

Valoarea justă este valoarea la care poate fi tranzacționat un activ sau decontată o datorie între părți interesate și în cunoștință de cauză, în cadrul unei tranzacții desfășurate în condiții obiective. În acest caz e necesar de parcurs o examinare minuțioasă pentru fiecare element de activ achiziționat și datorie asumată în scopul stabilirii valorii juste a acestora. Desigur, e necesar de menționat că, evaluarea la valoarea justă, în prezent este o problemă actuală. Situația se complică prin faptul că piețe active dezvoltate, prin care se pot stabili valori pentru anumite active nu există, ce este valabil și pentru Republica Moldova. În scopul susținerii țărilor cu astfel de probleme a fost elaborat și pus în aplicare IFRS 13 „Evaluarea la valoarea justă” începând cu 01 ianuarie 2013. Pentru o evaluare corectă, în primul rând e necesar de efectuat clasificarea activelor, de care va depinde nu numai ce standard se va aplica, dar și ce mod de evaluare se va utiliza. Activele entității vor fi evaluate conform regulilor standardelor, ce se aplică pe anumite categorii de active, spre exemplu, IAS 16 „Imobilizări corporale”, în anumite situații se pot aplica prevederile IAS 17 „Contracte de leasing”, IAS 38 „Imobilizări necorporale”, IAS 40 „Investiții imobiliare”.

După determinarea valorii juste a activelor achiziționate și datoriilor asumate se calculează valoarea justă a capitalului propriu al entității achiziționate, ca diferență dintre cele două elemente menționate.

Etapă finală al oricărui proces de fuziune presupune înregistrarea în contabilitate a evenimentelor pe care le generează. Această fază este foarte importantă, de corectitudine cu care este realizată depinzând calitatea informației contabile care este transmisă utilizatorilor.

Înregistrările pe conturile analitice se efectuează în baza anexelor la bilanțul de repartitie pe fiecare categorie de elemente patrimoniale și actului de transfer.

✚ *recunoașterea și evaluarea fondului comercial.* Problema contabilității este de a determina diferența ce reprezintă fondul comercial, prin componentele reprezentate. Noțiunea fondului comercial prezentată de IFRS 3 este: *un activ care reprezintă beneficiile economice viitoare care rezultă din alte active dobândite într-o combinație de întreprinderi care nu sunt identificate individual și recunoscute separat.* Deci, fondul comercial reprezintă diferența dintre costul de achiziție și valoarea justă a părții din activul net achiziționat de cumpărător.

Există câteva metode de determinare a valorii fondului comercial la achiziția entității.

În baza celor expuse fondul comercial se va calcula prin relația:

Fondul comercial = Costul de achiziție – Activul net identificabil la valoarea justă x proporția deținută de dobânditor din activul net identificabil

În această relație activul net identificabil evaluat la valoarea justă se calculează astfel:

Activul net identificabil la valoarea justă = Activele identificabile achiziționate evaluate la valoarea justă – Datoriile identificabile asumate evaluate la valoarea justă

O altă modalitate de calcul a fondului comercial este prin relația:

Fondul comercial = Costul de achiziție – Capitalul propriu evaluat la valoarea justă x proporția deținută de cumpărător din activul net identificabil

În care, capitalul propriu evaluat la valoarea justă se calculează astfel:

Capitalul propriu evaluat la valoarea justă = Valoarea inițială a capitalului propriu – /+ diferența dintre valoarea justă și valoarea bilanțieră

Dacă diferența din relația de calcul a fondului comercial prezentată este pozitivă, rezultă un *fond comercial pozitiv* numit și *goodwill*, care se reflectă în componența activelor. Iar dacă este negativă rezultă un *fond comercial negativ* numit și *badwill*, care trebuie recunoscut în situația de profit și pierdere, în componența veniturilor, din achiziție reușită.

Spre exemplu: entitatea-mamă SA „*Activ*” achiziționează 60% din entitatea-fiică SA „*Pasiv*” cu 504 000 unități convenționale. Valoarea justă a activului net al entității la data achiziției constituie 560 000 unități convenționale. 40% din acțiunile entității-fiice se comercializează la bursă, iar costul lor constituie 320 000 unități convenționale.

Pentru calculul fondului comercial, determinăm proporția deținută de cumpărător din activul net identificabil la data achiziției: $560\ 000\ \text{u.c.} \times 60\% = 336\ 000\ \text{u.c.}$

Reieind din aceasta, fondul comercial *goodwill* la data achiziției constituie:

$504\ 000 - 336\ 000 = 168\ 000\ \text{u.c.}$ – se va include în cadrul activelor

După cum s-a menționat anterior, rezultatul achiziției poate determina fond comercial negativ, fiind explicată de: anticiparea unor pierderi viitoare, erori în calculul valorii juste a activelor și datoriilor identificabile (inclusiv datoriile contingente), erori în evaluarea costului de achiziție, achiziție la preț avantajos.

Spre exemplu: entitatea-mamă SA „*Activ*” achiziționează 60% din entitatea-fiică SA „*Pasiv*” cu 304 000 unități convenționale. Cota-parte a activului net achiziționat de la entitatea-fiică constituie 360 000 unități convenționale.

În acest caz, entitatea-cumpărător, a încheiat o tranzacție eficientă de combinare a afacerii, în rezultatul căreia la data achiziției obține un venit – *badwill* – în sumă de:
 $360\ 000 - 304\ 000 = 56\ 000\ \text{u.c.}$

Ulterior, fondul comercial înregistrat sub formă de goodwill nu se amortizează, dar se testează la depreciere anual în conformitate cu prevederile IAS 36 „Deprecierea activelor” (indiferent de existența indiciilor de depreciere).

Concluzii

Deși managerii entităților care inițiază operațiuni de fuziune invocă adesea îmbunătățirea eficienței economice a entităților prin realizarea de sinergii operaționale, financiare sau manageriale, prin creșterea puterii de piață sau prin înlocuirea echipelor de conducere ineficiente – fiind motivații directe, adesea pot apărea și motivații indirecte (ascunse) cum ar fi existența unor conflicte de interese între manageri și acționari, realocarea numerarului disponibil, consolidarea poziției managerilor, etc. Contabilizarea tranzacțiilor de combinare a entităților sunt foarte complexe în tratament, însă, avantajele acestor tranzacții sub aspect economic crește solicitarea efectuării și desfășurării acestora și inevitabil necesitatea înregistrării contabile, fapt ce impune un studiu aprofundat al acestui compartiment al contabilității. În acest studiu au fost prezentate atât aspecte teoretice, cât și exeplicări pentru înțelegerea modului de desfășurare a combinărilor de entități conform prevederilor IFRS 3. Informațiile contabile au un rol semnificativ în asigurarea unei raportări financiare corecte care oferă astfel entităților cotate pe piețele de capital o imagine credibilă în fața investitorilor și a altor categorii de utilizatori ai situațiilor financiare.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul Civil al RM COMENTARIU, volumul I, art1-511, Chișinău, 2006, ISBN 98-9975-78-466-5, 815 p.
2. Codul Fiscal, www.fisc.md
3. Gîrbină, M., Bunea, Ș., *Sinteze, studii de caz și teste grilă privind aplicarea IAS (revizuite) – IFRS*, volumul 3, editura CECCAR, București, 2008, ISBN 978-973-8414-48-8, 511 p.
4. IFRS 3 „Combinări de întreprinderi”, IFRS 10 „Situații financiare consolidate” IFRS 13 „Evaluarea la valoarea justă”, mf.gov.md

5. Instrucțiunea privind etapele reorganizării societății pe acțiuni, Hotărîrea Comisiei Naționale a valorilor mobiliare nr. 43/9 din 03.08.2006, Monitorul Oficial nr. 134-137 din 25.08.2006
6. Larițkaia, L., *Реорганизация предприятия в вопросах и ответах*, Revista Contabilitate și audit, nr. 10, 2008, p.17-24
7. Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, Monitorul Oficial Nr. 193-197 din 14.09.2012
8. Legea Contabilității nr. 113 din 27.04.2007, Monitorul Oficial nr. 90-93 din 29.06.2007
9. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr. 845 din 03.01.1992, Monitorul Parlamentului nr. 2 din 28.02.1994, cu modificările ulterioare
10. Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali nr. 220 din 19.10.2007, Monitorul Oficial nr. 184-187 din 30.11.2007, cu modificările ulterioare
11. Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134 din 02.04.1997, Monitorul Oficial nr. 38-39 din 12.06.1997, cu modificările ulterioare
12. Legea privind activitatea de evaluare nr. 989 din 18.04.2002, Monitorul Oficial nr. 102 din 16.07.2002
13. Mișu (Grigoriță) M., IFRS 3 Combinări de întreprinderi, Lucrare de dizertație, București 2008, 44 p., <http://ru.scribd.com/doc/17148735/Combinari-de-Intreprinderi-IFRS3#scribd>
14. SNC Capital propriu și datorii, Monitorul Oficial nr. 233-237 din 22 octombrie 2013
15. Tiron Tudor A., *Combinări de întreprinderi Fuziuni și achiziții*, editura Accent, Cluj-Napoca, 2005, ISBN 973-8445-77-9, 346 p.
16. Toma, M., *Reorganizarea întreprinderilor prin fuziune și divizare*, editura CECCAR, București, 2003, ISBN 973-874-81-38, 136 p.
17. Тостоган П. *Реорганизация предприятия: юридические, бухгалтерские и налоговые аспекты*, Revista Contabilitate și audit nr. 11, 2011, p. 15-32